

Tandheelkunde als Wetenschap en Handwerk.

DOOR

R. ANEMA, tandmeester, Doctor of Dental Surgery.

In deze brochure begint de heer A. met de mededeeling, dat hij zich beschouwt als „buitenstaander”. Wil dat zeggen, dat zijne belangen niet geraakt worden door de „misstanden”, die hij bij het publiek bekend maakt en hij daarom alles vrij kan behandelen, wat wellicht een ander vakman ongerief zou bezorgen, als deze zich met de zaak ging bemoeien? Uit den toon van het geschrift spreekt echter dikwijls eene bittere stemming, die er weër voor pleit, dat de auteur niet slechts „dwarskijker” is geweest bij de beschouwingen: hij voert strijd, dat voelt de lezer aan de wapenen.

Hoe dan ook, de heer A. heeft reeds vroeger veel belangstelling getoond in de pogingen, die aangewend zijn ter verbetering van onderwijs- en examen-toestanden in de tandheelkunde hier te lande, eene verbetering, die terecht als zeer noodzakelijk wordt beschouwd.

Eene beschouwing over dit werkje kan dus geopend worden met het uitspreken van waardeering voor de oprechte bedoelingen van den schrijver, dien wij ook als Nederlandsch tandarts niet geheel kunnen beschouwen als „outsider”.

En nu eerst eene vraag. Ware het, alvorens den tegenwoordigen toestand van ons tandheelkundig onderwijs en de examens te beoordeelen, niet billijker geweest om den

lezer eerst iets meê te deelen over de wording en de ontwikkeling er van?

Het mag toch den schrijver bekend zijn, dat de Staat, om aan de Wet (1878) te voldoen, volgens welke aan ééne der Rijks-Universiteiten onderwijs in de tandheelkunde verstrekt zal worden, een lector benoemde, wiens taak het was medische studenten eenig tandheelkundig onderwijs te geven op de polikliniek, benevens twee uren college per week. Dat maakte een vreemden indruk en de lector heeft, vóór zijne benoeming, dan ook met nadruk te kennen gegeven aan Prof. D o n d e r s, die hem mededeelde, dat de faculteit hem als lector had voorgedragen, hoe hij voorzag in moeilijkheid te komen met de jongelieden, die voor tandheelkundige examens zijne lessen zouden bijwonen, omdat zij niet zouden vinden, wat voor hen noodig was. Dit argument werd beantwoord met de mededeeling, dat de opleiding tot tandarts buiten gesloten was. De Staat zorgde dus voor weinig meer dan voor een klinisch leermeester en opende geen school voor tandheelkunde, zelfs geen vooruitzicht hierop. Wáár is het ook, dat de lector veel heeft gedaan tot verbetering der toestanden, waarin de tandheelkunde hier te lande verkeerde.

In 1895 werd het gebouw geopend, dat genoemd is: „Instituut voor tandheelkunde der Rijks-Universiteit” (te Utrecht) en veel dank zijn wij den lector daarvoor verschuldigd. Dat gebouw echter was leêg, en nadat de studenten het gedeeltelijk (op eigen kosten) van een inventaris hadden voorzien en de Lector van eenige ingezetenen van Utrecht gelden had bekomen ter bestrijding der eerste behoeften, opende ook 's Rijks schatkist zich voor verdere inrichting, die steeds, ook alweêr door 's lectors bemoeiïngen, completer wordt.

Daarmede heeft Utrecht niet de pretentie eene tandheel-

kundige school te bezitten, die den student aanbieden kan, wat hij noodig heeft om voor bekwaam tandarts te worden opgeleid, althans dat blijkt ons nergens. Of wordt die betekenis afgeleid uit den naam? En lector en assistenten hebben herhaaldelijk erkend, dat zij slechts in zooverre den studenten onderricht geven als hun tijd hun veroorlooft. (En dit wordt natuurlijk opgevat naar den omvang van het salaris; en het is niet onbillijk, dat zij hunne stoffelijke belangen behartigen, zooals zij dat wenschelijk vinden, zoolang het Rijk hunne plichten niet nader omschrijft en hen desondanks herbenoemt. Het is de vraag, in hoeverre wij die handelwijze als gunstig of ongunstig mogen beoordeelen).

De heer A. zegt terecht, dat het goed is eene zaak van publiek belang in het openbaar te behandelen. Zijne meening is blijkbaar, dat het publiek veel kan medewerken ter verbetering. Dat is taktiek en een zeer gezonde. Prijzenswaardig is ook het motief, dat hij den leek eene juiste beoordeeling wil bijbrengen over de waarde van een goed kauworgaan en ten behoeve daarvan de belangstelling opwekt voor de tandheelkunde. Maar ik kan niet meêgaan met de wijze, waarop de schrijver dit heeft gemeend te moeten doen en het is mijns inziens niet wenschelijk, dat voor den mondlijder het signaal op den weg naar de tandheelkundige hulpbronnen op onveilig wordt gezet. Als men het publiek op de hoogte wil brengen van wat er goeds en nuttigs is in de tandheelkundige hulp, dan moet men voorzichtig zijn met de kritiek op allen, die die hulp verleen. De heer A. zegt vele waarheden, die ieder onzer wil erkennen, maar in het belang van het publiek is het niet altijd noodig, alle waarheden, hoezeer men er ook van overtuigd moge zijn, te zeggen: het vertrouwen, dat bestaat, moet men niet ondermijnen, maar als gewonnen prijs trachten te behouden en daarmee gezamenlijk zien iets hoogers en beters te bereiken. En dan

moet nog blijken, of de niet-buiten-staanden erkennen voor juist, wat de schrijver ons als zijne meening geeft.

Was deze brochure uitsluitend voor vakmannen geschreven, dan nog ware het verkieslijker geweest om zekere adviezen en meeningen in de pen te houden. Ter wille van de kieschheid. Het is nuttig, wanneer men op grond van dege-lijke motieven bewijst, dat het tandheelkundig onderwijs en examens zus en zóó behooren te zijn ingericht. Erlangt men, door die overtuiging bij anderen te vestigen, de mede-werking der meerderheid (de kans is hier van de groote meerderheid, van allen zelfs, waarschijnlijk), dan is er hoop op gezamenlijk optreden ter verbetering; maar men beperkt die kans, door zich met de personen van dit onderwijs en examen bezig te houden, althans men krijgt minder vooruit-zicht op hun steun. Zij zullen streven in andere richting. De heer A. vindt, dat het z. i. „een bewijs van groote wijs-heid des lectors zou zijn, als hij tijdelijk het examinarschap opgaf.” Het is m. i. geen groote kieschheid van den heer A. om, en nog wel in eene rede tot het publiek, een exami-nator, die meer dan 25 jaren ook tevens lector is, tijdelijk naar huis te verwijzen. Wel overtuigd van de goede be-doelingen des schrijvers, kunnen wij den moed tot deze uiting niet waardeeren, zelfs niet, wanneer de heer A. aan-wijst, hoe de lector dan terzelfder tijd nog nuttig kan zijn. De moed is even groot en de oprechtheid wordt evenzeer op prijs gesteld, als adviezen van zulken aard tot de be-trokken personen alléén worden gericht en de schrijver had in dit opzicht zuiniger kunnen zijn met meeningen en raad-gevingen. Nogmaals: ondermijn het vertrouwen niet; dat brengt ons een stap terug, die zeer moeilijk te herwinnen is. Wij kunnen nu aanschouwen, wat er bereikt is sedert de afkondiging der Wet van 1878. Kan de heer A. bewijzen, dat wij het aan iemand anders dan aan den Staat moeten

wijten, heden niet veel verder of nog lang niet voldoende vooruit te zijn gegaan met het onderwijs?

Nemen wij aan, dat er betere wegen waren om te volgen dan die, welke door personen zelfstandig of in vereeniging ingeslagen zijn maar heeft het eenige waarde het publiek te verontrusten over de juistheid, waarmede opgetreden is? Vrij wat beter resultaat wordt verkregen, wanneer de schrijver het oproept, steun te verleenen aan de pogingen tot verbetering van achterlijke toestanden, zooals die nu bestaan, zonder persoonlijke kritiek. Als onderwijzers of examinatoren niet overtuigd willen worden of zich verzetten tegen invoering van verbeteringen, dan wordt de zaak, ook voor het publiek, anders. Het tegendeel kan blijken uit de handelingen van het N. T. G. en wij hopen, dat daarnaar gehandeld wordt.

Zooveel over de ethische zijde van het geschrift van den heer A. En nu over den inhoud.

In hoofdstuk I wordt over onderwijs in tandheelkunde gesproken. Als wetenschap bezit zij drie „wortels”: den natuurwetenschappelijken, den medischen en den tandheelkundigen.

De beide eerste worden omschreven en dan volgt, pag. 2:

„Op de grens tusschen wetenschap en handwerk liggen de vakken, behoorende tot den derden, den tandheelkundigen wortel, d. w. z. de zuiver tot het handwerk behorende vakken, van a . . . enz. Dit is niet duidelijk.

Nu wenscht de heer A. de voorbereidende vakken, de natuurwetenschappelijke en de medische, te verwaarloozen, „zolang het tandheelkundig onderwijs nog is vastgeklonken aan eene Universiteit en die Universiteit nog beheerscht wordt door een abstractie-lievenden, averechts-idealistischen geest,” omdat „het zoo moeilijk is de grens te bepalen van wat de tandheelkundige student daarvan noodig heeft voor het aanleeren van het handwerk.”

De heer A. vreest „voor het gewone euvel: overlading” en daaruit spruit zijne raadgeving. Zou overladen hier meer of minder nadeelig zijn voor den tandheekundige en voor het publiek dan verwaarloozing? Schrijver verkiest eene vakschool boven de connectie met de Universiteit; dat zou mij kunnen bevredigen, als wij de kans zagen hier eene school te verkrijgen, zooals de goed gerenommeerde Amerikaansche. Aangezien ik echter die kans gelijk nul acht, wensch ik de tandheekkunde als Universiteits-onderricht bestendig te zien: maar dan veel beter dan de Staat tot nu toe verstrekt heeft. Er wordt gezegd, dat onze a. s. tandmeester in nog ongunstiger omstandigheid verkeert (ten opzichte van het Buitenland), daar hij pas op 18 à 20-jarigen leeftijd tot de Universiteit wordt toegelaten. Bij een bezoek aan het Berlijnsche Instituut en de beste Amerikaansche „colleges”, zal de schrijver toch zeker niet de overtuiging gekregen hebben, dat de gemiddelde leeftijd van den candidaat voor het „eindexamen” beneden 23 jaren ligt? In dat opzicht dus achten wij het verschil dier omstandigheden niet van veel beteekenis. Jongelieden, die op 18 à 20-jarigen leeftijd niet toonen eene bewuste „handigheid” te bezitten, doen beter de studie der tandheekkunde aan anderen over te laten.

Na deze, zooals het moet schijnen, algemeene beschouwingen, wordt het onderwijs te Utrecht onderhanden genomen, waarvan wordt betoogd, dat het onvolledig en onvoldoende is. Allen, die kijk op de praktijk hebben, zijn het over dat onvolledige eens, en de schrijver weet dat ook zeer goed van vergaderingen. Het is reeds van te voren gezegd: wàt er onderwezen wordt, kunnen wij niet te sterk kritiseeren, omdat de Staat geen leer-program heeft opgedragen aan den lector; wèl is misschien de huidige rooster van les-uren door Curatoren goedgekeurd. Ter (gedeeltelijke) verontschuldiging van het onvoldoende en onvolledige is door mij

aangevoerd: te geringe geldelijke vergoeding der doceerende personen. Of bij voldoende salariëering alles in orde zou komen, betwijfel ik ook, omdat de tandheelkunde te veel omvat om door 3 personen, die zich dan toch maar gedeeltelijk aan het onderwijs kunnen wijden, in alle onderdeelen naar behooren te worden gedooceerd.

Pag. 10: Van de anamnese verwacht de heer A. niet veel nut (meer van het locale onderzoek) op grond van deze bewering: „ondervraging door een beginner volgens een zeker stelsel is reeds daarom eene onmogelijkheid, wijl een stelsel is eene verzameling van begrippen, hier: begrippen over tandziekten, waarvan men juist veronderstelt, dat de leerling eene goede voorstelling mist.” Kort gezegd: ondervraging door den beginner volgens begrippen over tandziekten is onmogelijk, want hij heeft er geen goede voorstelling van. Is dat juist? Op het praktisch examen wordt over de kwestie dezer wetenschap niets gevraagd met het oog op de wet, die eischt, dat de candidaat hierin op het theoretisch examen ondervraagd is.

Doch die ondervraging geschiedt zonder aanwezigheid van patienten. Na dat examen met goed gevolg afgelegd te hebben, leert de candidaat op de poliklinische lessen zijne wetenschap in toepassing te brengen, gebruikt hij haar onder leiding van den docent om bij patienten den aard en den zetel van het lijden te ontdekken. Uit de klachten van den patient en hetgeen hij uiterlijk waarneemt leert hij opmaken, van welken aard de ongesteldheid waarschijnlijk is, en de richting, waarin het hierop volgende locale onderzoek moet worden ingesteld ter nadere bevestiging van den zetel der ziekte.

Dat hieraan wel eens wat zal haperen, is zeker te verwachten, doch vergeten wij niet, dat het eene leerschool is. En waarom zouden wij het hier juist anders wenschen dan

bij geneeskundig onderzoek in het algemeen. Wij blijven aanbevelen: 1°. anamnese, 2°. lokaal onderzoek. Wanneer de candidaat ook aangewezen wordt zijn patient te helpen, dan is het zeker noodzakelijk, dat hij tegelijkertijd op de hoogte wordt gebracht van den technischen eisch dezer behandeling.

Het onderwijs in het eigenlijke handwerk is van hoogere orde. Van de weinige college-uren, die gegeven worden, kan men in de eerste plaats verwachten aanvulling van hetgeen op de polikliniek ter sprake komt en verder behandeling van specifiek tandheelkundige onderwerpen.

De heer A. huldigt min of meer het feit, dat op de goede Amerikaansche scholen geen onderwijs in diagnostiek wordt gegeven; ik betreur dat feit en heb ook een bewijs: gedurende een cursus-jaar te Chicago heb ik nooit mogen bijwonen, dat een student eene goede diagnose wist te stellen, (iets waartoe zelden wel is waar studenten werden opgeroepen maar de indruk over die enkele gevallen is allesbehalve gunstig.) De heer A. weet, hoe hoog ik overigens het Chicago College of Dental Surgery schat.

In Hoofdstuk II komt schrijver er tegen op, dat de diagnostiek behoort bij het praktisch examen; hij wil haar laten behooren bij het theoretisch examen volgens de Wet. Deze eischt voor dat examen:

- a. de ontleedkunde van de tanden, de tandkassen en het tandvleesch,
- b. de physiologie dezer deelen,
- c. de gezondheids-, ziekte- en geneesleer dezer deelen, daaronder begrepen de onderkenning der ziekten van de tanden, de tandkassen en het tandvleesch, waarvan de oorzaak algemeen is of in andere deelen zetelt,
- d. de geneesmiddelleer en de recepteerkunde, voor zoo veel noodig tot het voorschrijven van de plaatselijke geneesmiddelen bij de ziekten der genoemde deelen.

Nu blijkt hieruit niet noodzakelijk, dat de examinandus moet bewijzen deze kennis praktisch te kunnen toepassen bij patienten, doch al was dat zoo, dan komt het mij nog niet aanbevelenswaardig voor om de diagnostiek op het praktisch examen, voor zoover de candidaat eventueele behandelingen hiernaar zou moeten richten, op den achtergrond te schuiven.

Hij moet daar niet alleen bewijzen, dat hij vaardigheid in voldoende mate bezit voor allerlei technische vakken, doch ook toonen oordeel te hebben over de bepaling van tijd en plaats dier hulp. Elke behandeling moet volgen op eene goede diagnose en hieraan gaan anamnese en lokaal onderzoek vooraf, en dus ook op het praktisch tandheelkundig examen.

Terecht wordt opgemerkt, dat de examiner voldoende bewijzen moet verzamelen van praktisch kunnen bij den candidaat in alle onderdeelen der tandheelkunst.

Doch het kan ook den heer A bekend zijn, dat, hoewel nog slechts korten tijd, de aard van het examen thans niet meer zoodanig is, als het, helaas, gedurende misschien 25 jaren was. Wij weten niet, in hoeverre de Subcommissie (tandheelkundige leden) der Staatscommissie vrij gelaten wordt in haar doen en laten op het examen, maar ik zou het zeker betreuren, wanneer zij onder den druk stond van de niet-tandheelkundige medeleden.

Evenmin als het juist zou zijn, dat de tandheelkundige examinatoren meestemden over het al of niet uitreiken van een arts-diploma, even onjuist is het, wanneer geneeskundigen kunnen beslissen over de al of niet bevoegdverklaring van een student tot uitoefening der tandheelkundige praktijk. Toch verlang ik niet die Commissie gesplitst te zien. Wel wenschte ik, als de schrijver gelijk heeft, dat ook de medische professoren een oordeel vellen (het geschiedt achter gesloten

deuren, wij weten het dus niet!), zoodanige wijziging in de inrichting van het examen, dat er geen bezwaren meer bestaan om de niet-vakkundige leden te laten meêstemmen; en zoo'n toestand is zeer goed mogelijk. En dan ter gedeeltelijke geruststelling: er zal wel niet „ja” of „neen” gezegd worden al naar de muts hangt; dat mogen wij juist van geneeskundigen niet veronderstellen.

Pag. 28: „Ons eindexamen, dat juist sedert '95 moest buigen naar het gebrekkige onderwijs, waardoor het met de eenvoudigste eischen der praktijk geen rekening kan houden.”

Neen, niet *moest*, doch zich heeft gebogen en in dat geval ten onrechte, zooals uit de wijze van examineeren van heden moge blijken: er is immers een groote stap ter verbetering gedaan.

De schrijver vermeldt dit feit niet en spreekt hierover nog in den onvolmaakt toekomstenden tijd.

De aanmerking op den toestand, dat artsen tandheekunde mogen uitoefenen zonder van bevoegdheid eenig blijk te hebben gegeven, is zeer juist, en ter wille van het publiek belang is het wenschelijk, dat hierin spoedig verandering kome.

Elke verandering, elk nieuw systeem moet een proeftijd doormaken en zoo beproeft de Examen-commissie van heden, naar ik hoop en veronderstel, het schema van examen-opgaven, dat door het N. T. G. is aanbevolen. Laten wij nu eerst de resultaten afwachten om dan te vernemen of en welke verbeteringen kunnen worden aangebracht. Wellicht zullen dan vele nuttige en noodzakelijke veranderingen toepassing vinden, die door den heer A. worden aangegeven in het vervolg van zijn geschrift, waarin hij een plan ontvouwt, dat hij wensch te zien uitgevoerd. De schrijver gelooft, dat de invoering zijn ontwerp geen bezwaren zal ontmoeten:

aldoende zou men de geschiktheid daarvan inzien of ontkennen. Dat ontwerp bevat, zooals gezegd, zeer veel, dat aanbeveling verdient, doch ik herhaal: eene andere plaats en meer waarde komt toe aan een klinisch examen (diagnostiek).

Met de wetsuitlegging van den heer A. ga ik geheel meê. Bovendien zou het, dunkt mij, niet bezwaarlijk zijn den Minister de noodzakelijkheid dier uitlegging kenbaar te maken en Z. E. te verzoeken machtiging te geven om naar de eischen des tijds de Wet toe te passen.

Op zulk een examen, evenals op het tegenwoordige, zal de candidaat dikwijls moeten ervaren, dat hij in Nederland niet alle bronnen der wijsheid van Staatswege kan vinden, doch hij zal zich den gemoedelijken raad van het N. T. G. herinneren, dat hem den weg heeft gewezen. Inderdaad behoeven de examinatoren op het examen geen rekening te houden, en mogen dit niet in het publiek belang, met wat hier te lande wel of niet wordt onderwezen; de eenige vraag is: wat mag de praktijk eischen van den tandheekundige? En het antwoord is niet voor elk land een afzonderlijk; en wij moeten trachten op het niveau van den goeden naam te komen.

De heer A. verlaat eindelijk de perken der Wet, die, zooals gezegd, spreekt van tandheekundig onderwijs aan één der Rijks-Universiteiten. Daartoe zou aanleiding bestaan, wanneer bij de a. s. herziening van de wet op het Hooger Onderwijs de Minister iets vóór had met de tandheekunde. Doch wij missen alle gegevens hieromtrent en zien ook geen teeken, dat het Rijk ophoudt aandacht te schenken aan wat er te Utrecht volbracht is. Daarom is het tactisch onjuist te reppen van Amsterdam boven Utrecht als geschikte plaats voor een tandheekundige school. Wel is het juist, dat eene grootere plaats de voorkeur verdient boven een kleinere, doch de hoofdzak is, dat de Minister en de Volksvertegen-

woordiging eerst de noodzakelijkheid van volledig tandheelkundig onderwijs inzien en er middelen voor willen afstaan. Wij moeten onze krachten en de aandacht niet versnipperen, maar gezamenlijk voor dit belang werken. Mochten gunstige resultaten hierop volgen, dan kunnen wij voor de uitvoering onze wenken en wenschen, wellicht daarna gevraagd, anders vrijwillig aangeboden, kenbaar maken. Het gaat bij ons te lande nu eenmaal niet zooals in de Vereenigde Staten, waar minder tijd en woorden noodig zijn voor zulk een besluit, omdat daar de regeering zich niet zooveel zorgen behoeft te maken over de finantiëele eischen, die daarmee gepaard gaan. Ik geloof zeker, dat eene tandheelkundige school op Amerikaanschen grondslag hier tot de ijdele wenschen zal blijven behooren, doch hoop tevens, dat eventueel veel profijt zal worden getrokken van het voorbeeld, dat dit land in dit opzicht aan de geheele wereld te aanschouwen geeft. Daarom sluit ik dit verslag met een woord van dank aan den heer A., dat hij zich steeds beijvert, ook in zijn „Tandheelkunde als Wetenschap en Handwerk,” de aandacht te vestigen op het land, waaraan onze professie zooveel verschuldigd is.

M. DE BOER.
